

Ogólnopolska konferencja Pomoc dzieciom – ofiarom przestępstw Warszawa, 25-26 października 2004

Komitety naukowy

Wanda Badura-Madej
Maria Beisert
Anna Brzezińska
Barbara Fatyga
Marian Filar
Józef Gierowski
Teresa Jaśkiewicz-Obydzińska
Monika Sajkowska
Dobrochna Wójcik

Komitet organizacyjny:

Fundacja Dzieci Niczyje
Anna Ossowska – przewodnicząca
Karolina Chołuj
Katarzyna Fenik
Maria Keller-Hamela
Agnieszka Morawska,
Monika Sajkowska
Grażyna Szydłowska
Zofia Winawer
Łukasz Wojtasik

Ministerstwo Sprawiedliwości
Lidia Mazowiecka

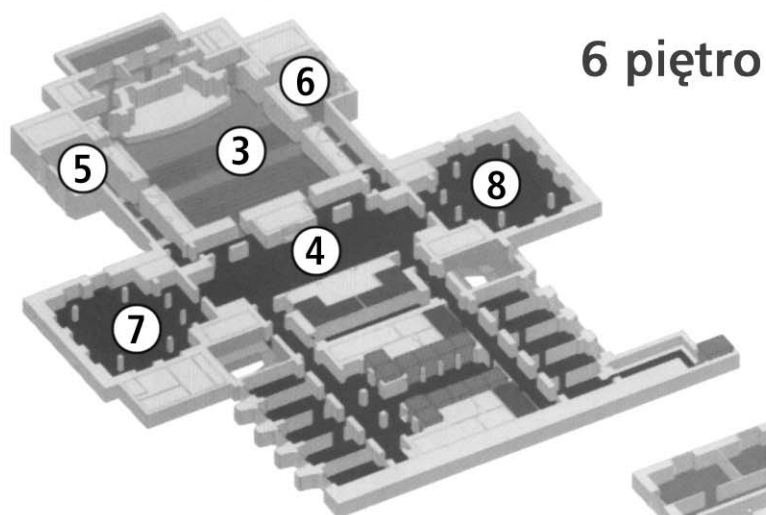
Biuro Polityki Społecznej Urzędu m.st. Warszawy
Danuta Kuciewicz
Elżbieta Piechowiak-Modrzejewska
Teresa Szopińska

Program konferencji

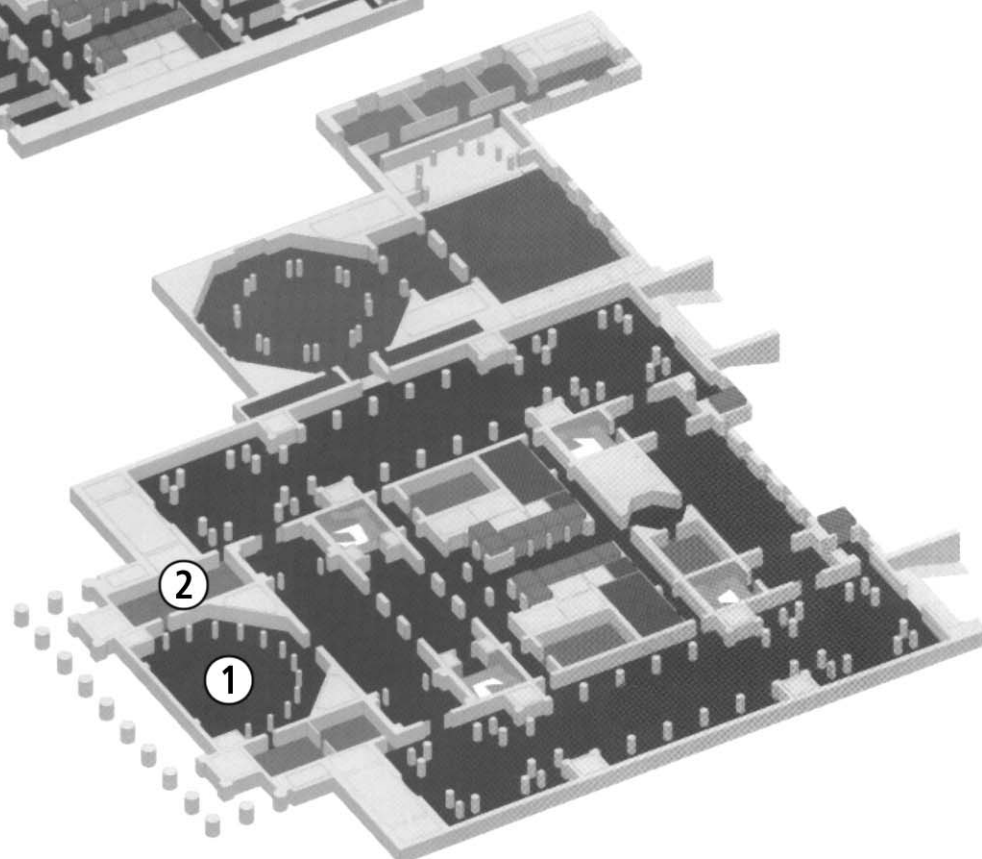
25 października

8.00-9.30	Rejestracja uczestników			
9.30-11.00	Sesja plenarna - Sala Koncertowa <ul style="list-style-type: none"> Występy dzieci Przywitanie uczestników, wprowadzenie <i>Minister Sprawiedliwości - Andrzej Kalwas, Prezydent m.st. Warszawy - Lech Kaczyński, Rzecznik Praw Dziecka - Paweł Jaros, Prezes Fundacji "Dzieci Niczyje" - Irena Kornatowska</i> Wykład inauguracyjny: Dziecko świadek szczególnej troski - <i>Jolanta Zmarzlik</i>			
11.00-11.30	Przerwa na kawę			
11.30-13.00	Sesja plenarna- Sala Koncertowa <i>Prowadzenie: prof. Maria Beisert</i> <ul style="list-style-type: none"> Wykorzystywanie seksualne dzieci - skala i dynamika problemu - <i>dr Monika Sajkowska</i> Prawno-karne aspekty problemu wykorzystywania seksualnego dzieci - <i>prof. Marian Filar</i> Problem krzywdzenia dzieci - aspekty psychologiczne - <i>prof. Anna Brzezińska</i> 			
13.00-14.00	Lunch			
14.00-15.45	Sesje równoległe			
	Sala Koncertowa <i>Prowadzenie: Agnieszka Morawska</i> Procedury prawne ochrony dzieci przed krzywdzeniem w USA - sędzia Daniel Turbow, USA	Sala Renesansowa <i>Prowadzenie: Teresa Jaśkiewicz-Obydzińska</i> Interwencja kryzysowa i psychoterapia dzieci - ofiar przestępstw - dr Wanda Badura-Madej	Sala Rudniewa <i>Prowadzenie: Jolanta Zmarzlik</i> Przesłuchanie małego dziecka - z doświadczeń Centrum Pomocy Dzieciom "Mazowiecka" M. Szulik, M. Zawadzka,	Sala A <i>Prowadzenie: Alicja Budzyńska</i> Biegli psychologowie orzekający w sprawach dzieci - trudności i wyzwania - sekcja psychologii sądowej PTP Sala B Praca ze sprawcą wykorzystywania seksualnego dzieci - <i>Jacek Lełonkiewicz</i> .
15.45-16.15	Przerwa na kawę			
16.15-18.00	Sesje równoległe			
	Sala Koncertowa <i>Prowadzenie: Łukasz Wojtasik</i> Jak przesłuchiwać dziecko - świadka, by uzyskać szczegółowe i wiarygodne zeznania. Przykłady przesłuchań prowadzonych przez holenderską policję - Karina Dekens, Holandia	Sala Rudniewa <i>Prowadzenie: Lidia Mazowiecka</i> Współpraca interdyscyplinarna w procesie pomocy dziecku- ofierze przestępstw: program ursynowski - <i>P. Dobosz, A. Marcinkowska, A. Prusinowska- Marek</i> Zasady ochrony dziecka, małoletniej ofiary lub świadka przestępstwa - <i>U. Cur, J. Kowalski, T. Wąsikowska</i>	Sala Renesansowa <i>Prowadzenie: Katarzyna Fenik</i> Rodzina kazirodcza. Geneza powstania patologii - <i>prof. Maria Beisert</i>	Sala A Budowanie systemu pomocy dzieciom - Centrum Pomocy Dzieciom "Mazowiecka" FDN, <i>M. Szulik, J. Zmarzlik</i> Sala B Wiarygodność psychologiczna dziecka świadka - <i>B. Pawlak-Jordan, M. Zawadzka</i>
18-19.00	Sala Koncertowa: Spoty ze światowych kampanii nt. przeciwdziałania przestępstwom wobec dzieci			
26 października				
9.00-10.45	Sesja plenarna- Sala Koncertowa <i>Prowadzenie: Maria Keller-Hamela</i> <ul style="list-style-type: none"> Polityka zapobiegania przestępstwom wobec dzieci we Francji- <i>Pascale Breugnot, Narodowe Obserwatorium Zagrożeń Dzieciństwa, Francja</i> Zapobieganie wykorzystywaniu seksualnemu dzieci w Wielkiej Brytanii - <i>Stuart Hyde, Wielka Brytania</i> Ochrona dzieci przed wykorzystywaniem i krzywdzeniem w Polsce, doświadczenia i perspektywy - <i>Ewa Waszkiewicz -Ministerstwo Sprawiedliwości, Grażyna Rdzanek- Piwowar - Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich</i> 			
10.45-11.15	Przerwa na kawę			
11.15-13.00	Sesje równoległe			
	Sala Rudniewa <i>Prowadzenie: Michał Szymańczak</i> Psychologiczno- rozwojowe uwarunkowania techniki i efektów przesłuchania dziecka - Karina Dekens, Holandia	Sala Koncertowa <i>Prowadzenie: Teresa Szopińska</i> "Sesja Warszawska"- miejski system pomocy dzieciom, Urząd m.st. Warszawy	Sala Renesansowa Seminarium kwartalnika "Dziecko Krzywdzone" Sprawy wykorzystywania seksualnego dzieci <i>Prowadzenie: Monika Sajkowska</i> Systemy zapobiegania recydywie sprawców przestępstw seksualnych wobec dzieci na świecie - <i>Agnieszka Morawska</i> Ochrona dzieci przed przestępstwami seksualnymi - projekty parlamentarne <i>Katarzyna Piekarska, Cezary Grabarczyk</i>	Sala A Rola przedstawiciela społecznego w procesie karnym - z doświadczeń Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka - <i>Małgorzata Wypych</i> Mała B Przesłuchanie poznawcze dzieci - Teresa Jaśkiewicz-Obydzińska
13.00-14.00	Lunch			
14.00-15.30	sesje równoległe			
	Sala Koncertowa <i>Prowadzenie: Leszek Woźniak</i> Rola sędziego w procesie dążenia do jednorazowego przesłuchania dziecka - <i>Anna Wesółowska</i> Powinność zawodowa adwokata a potrzeba ochrony dziecka w toku procesu sądowego - <i>Jerzy Naumann</i> Przepisy dotyczące przesłuchań dzieci. Stan obecny, praktyka i oczekiwania - <i>Jarosław Polanowski</i>	Sala Rudniewa <i>Prowadzenie: Ireneusz Parafiańczuk</i> Zapobieganie wykorzystywaniu seksualnemu dzieci ze pośrednictwem Internetu Działania policji - <i>Stuart Hyde, Teresa Merdzio-Hodges, Wielka Brytania</i> Profilaktyka wykorzystywania seksualnego dzieci, kampania "Dziecko w sieci" - <i>Łukasz Wojtasik</i>	Sala Renesansowa <i>Prowadzenie: Małgorzata Szulik</i> Psychologiczna ekspertyza sądowa w sprawach o wykorzystywanie seksualne dzieci - <i>Teresa Jaśkiewicz-Obydzińska</i>	Sala A Sprawiedliwość naprawcza a pokrzywdzeni i sprawy przestępstw - <i>Janina Waluk</i> Mała B Przyjazne pokoje przesłuchań dzieci - wyposażenie i eksploatacja - <i>Ł. Wojtasik, M. Keller-Hamela</i>
15.30-16.00	Sala Koncertowa Narodowy Plan Działań na Rzecz Dzieci "Polska dla Dzieci"- Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu Zakończenie			

Plany sal konferencyjnych

4 piętro

- 1 - Sala Rudniewa
- 2 - Biuro konferencyjne
- 3 - Sala Koncertowa
- 4 - Hol główny, rejestracja uczestników
- 5 - Sala warsztatowa "A"
- 6 - Sala warsztatowa "B"
- 7 - Sala Gałczyńskiego
- 8 - Sala Renesansowa

- schody
- windy
- toalety

Informacja o prowadzących

Wanda Badura-Madej, doktor psychologii, psycholog kliniczny, psychoterapeuta, posiada certyfikaty Polskiego Towarzystwa Psychologicznego i Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego, pracuje w Zakładzie Psychologii Zdrowia Collegium Medium Uniwersytetu Jagiellońskiego, od 1991 roku jest również dyrektorem Ośrodka Interwencji Kryzysowej w Krakowie. Specjalizuje się w interwencji kryzysowej i psychoterapii ofiar wydarzeń traumatycznych. Jest autorką licznych publikacji w tym zakresie.

Maria Beisert, dr hab., prawnik, psycholog i seksuolog kliniczny. Jest pracownikiem naukowym Instytutu Psychologii Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu. Jej główne zainteresowania naukowe dotyczą obszaru psychologii zdrowia i psychologii klinicznej, a w szczególności problematyki kryzysów, rozwoju seksualnego człowieka, terapii sprawców i ofiar patologii seksualnej. Autorka i współautorka wielu prac z tego zakresu. Kierownik Podyplomowego Studium Pomocy Psychologicznej w Dziedzinie Seksuologii działającego przy Instytucie Psychologii UAM.

Pascale Breugnot, pracownik socjalny w dziedzinie ochrony dzieci. Prowadzi badania rodzin zastępczych jako alternatywy dla opieki instytucjonalnej. Pracownik francuskiego Narodowego Obserwatorium Zagrożeń Dzieciństwa - urzędu nadzorującego ochronę dzieci.

Anna Brzezińska, profesor psychologii. Kierownik Zakładu Psychologii Socjalizacji i Wspomagania Rozwoju Instytutu Psychologii UAM w Poznaniu, dyrektor Instytutu Psychospołecznych Problemów Zdrowia i Edukacji oraz kierownik Katedry Psychologii Rozwoju i Edukacji na Wydziale Psychologii SWPS w Warszawie. Członek Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, współzałożycielka kilku stowarzyszeń. Bierze udział w pracach Zespołu ds. Kształcenia Nauczycieli Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego oraz Zespołu ds. Kształcenia Nauczycieli Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego. Jest ekspertem Ministerstwa Edukacji Narodowej oraz Państwowej Komisji Akredytacyjnej. Autorka książek, m.in. *Spółeczna psychologia rozwoju* (Warszawa, 2000, Scholar); *Dzieci i młodzież wobec agresji i przemocy* (razem z Elżbietą Hornowską) (Warszawa, 2004, Scholar); A. Brzezińska, S. Jabłoński, M. Marchow (red.) (2003). *Zagrożenia rozwoju w okresie dzieciństwa*.

Urszula Cur, psycholog. Pracuje w Sekcji Psychologów Komendy Wojewódzkiej Policji w Lublinie. Bierze udział w czynnościach procesowych oraz uczestniczy w przesłuchaniach dzieci.

Karina Dekens, trener w Akademii Policyjnej w Holandii w zakresie problematyki wykorzystywania seksualnego. Prowadzi szkolenia oraz pracuje nad rozwojem policyjnych technik stosowanych w przesłuchaniach dzieci jako świadków. Doradca w zakresie przesłuchiwanie dzieci – świadków w kraju i zagranicą.

Paweł Dobosz, prawnik. Od listopada 1999 r. asesor sądowy, a następnie sędzia Sądu Rejonowego dla Warszawy Mokotowa. Od 2003 r. przewodniczący XIV Wydziału Karnego Sądu Rejonowego dla Warszawy Mokotowa.

Marian Filar, prof. zw. dr hab., kierownik Katedry Prawa Karnego i Polityki Kryminalnej na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Specjalista w dziedzinie prawa karnego lekarskiego i prawa karnego seksualnego. Autor około 200 opracowań naukowych, w tym 10 opracowań monograficznych oraz podręczników i komentarzy z dziedziny prawa karnego. Ekspert ONZ do spraw przestępczości. Pełnił funkcję dziekana Wydziału Prawa i Administracji UMK w Toruniu, prorektora UMK oraz wiceprzewodniczącego Trybunału Stanu. Publicysta.

Cezary Grabarczyk, prawnik, poseł Sejmu RP, członek Sejmowej Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka.

Stuart Hyde, absolwent Wydziału Prawa na Uniwersytecie w Birmingham. Inspektor policji kryminalnej w West Midlands. Pracował również jako doradca w programach dotyczących zwalczania narkotyków dla ONZ dla Ministerstwa Spraw Zagranicznych i Commonwealthu, w takich miejscach jak: Brazylia, Nigeria, Południowa Afryka i Pakistan. Zajmuje się problemem przestępczości internetowej. Wiceprzewodniczący High Tech Crime Consortium, prezes stowarzyszenia na rzecz monitorowania przez policję cyberprzestrzeni (Society for the Policing of Cyberspace), zastępca dyrektora organizacji charytatywnej „Bullying Online”.

Teresa Jaśkiewicz-Obydzińska, psycholog, biegły sądowy, kierownik Zakładu Psychologii Sądowej Instytutu Ekspertyz Sądowych w Krakowie. Wykładowca działającego przy Instytucie Centrum Edukacyjnego Nauk Sądowych, organizującego szkolenia m.in. z zakresu psychologii sądowej. Wiceprzewodnicząca Sekcji Psychologii Sądowej Polskiego Towarzystwa Psychologicznego. Autorka i współautorka kilkudziesięciu publikacji z zakresu psychologii sądowej oraz artykułów dotyczących problematyki zeznań ofiar wykorzystywania seksualnego.

Jarosław Kowalski, prawnik. W latach 1992-1994 odbywał aplikację przy Sądzie Wojewódzkim w Lublinie. Od 1994 r. był asesorem, a następnie sędzią w Sądzie Rejonowym w Chełmie w Wydziale Karnym. Pełnił również obowiązki sędziego Sądu Okręgowego w Lublinie, Wydziału Karnego. Obecnie jest sędzią Sądu Rejonowego w Lublinie, Wydział Karny.

Jacek Lelonkiewicz, psycholog, I stopień specjalizacji w psychologii klinicznej. Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego, Stowarzyszenia Promocji Zdrowia i Psychoterapii, European Brief Therapy Association. Jest licencjonowanym trenerem, terapeutą i konsultantem. Założyciel Centrum Terapii Krótkoterminowej w Łodzi. Jest dyrektorem Ośrodka Terapii Rodzin i Hostelu Dla Matek z Dziećmi Chroniących Się Przed Przemocą w Łodzi.

Teresa Mardzio, absolwentka Henry College of Further Education in Coventry. Od 1982 pracuje w policji w regionie West Midlands. Aktualnie odpowiada za nadzorowanie i przydzielanie środków w programie RAD (Rape Aggression Defence Programme).

Anna Marcinkowska, prawnik. Odbywała aplikację w Prokuraturze Rejonowej dla Warszawy Mokotowa. Obecnie pełni funkcję I Zastępcy Prokuratora Rejonowego dla dzielnicy Warszawy-Mokotów.

Agnieszka Morawska pracuje w Fundacji „Dzieci Niczyje”. Zajmuje się m.in. problematyką wykorzystywania seksualnego dzieci dla celów komercyjnych. Jest członkiem Grupy Roboczej ds. Krajowego Programu Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi. Z ramienia Fundacji reprezentuje Polskę w programie „Separated Children” poświęconym problematyce dzieci cudzoziemskich pozostawionych bez opieki.

- Jerzy Naumann**, adwokat, członek Naczelnej Rady Adwokackiej, koordynator zespołu adwokatów i aplikantów adwokackich d/s niesienia pomocy ofiarom przestępstw.
- Beata Pawlak – Jordan**, psycholog, certyfikat seksuologa klinicznego, superwizor Polskiego Towarzystwa Seksuologicznego. Pracuje w Centrum Pomocy Dzieciom „Mazowiecka” Fundacji „Dzieci Niczyje”. Zajmuje się diagnozą i terapią dzieci krzywdzonych, opiniuje dla potrzeb sądu. Szkoli różne grupy profesjonalistów w zakresie psychologii i seksuologii.
- Katarzyna Piekarska**, prawnik, posłanka Sejmu RP II, III i IV kadencji, przewodnicząca Sejmowej Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka.
- Jarosław Polanowski** jest prokuratorem w Prokuraturze Okręgowej w Warszawie. Od 1996 r. jest również konsultantem prawnym w Fundacji „Dzieci Niczyje”
- Alina Prusinowska-Marek** jest kuratorem, specjalistą ds. rodzinnych. Pracuje w Sądzie Rejonowym dla Warszawy-Mokotowa. Jest członkiem porozumienia „Niebieska Linia”. Od 2004 r. we współpracy z zespołem Centrum Pomocy Dzieciom „Mazowiecka” współtworzy klub kuratora rodzinnego.
- Grażyna Rdzanek-Piwowar**, dr nauk prawnych, dyrektor Zespołu Prawa Rodzinnego i Ochrony Praw Osób Niepełnosprawnych Biura Rzecznika Praw Obywatelskich.
- Monika Sajkowska**, dr socjologii, adiunkt w Instytucie Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego. Dyrektor Fundacji „Dzieci Niczyje”. Autorka i współautorka badań nt. skali problemu krzywdzenia dzieci w Polsce, postaw społecznych wobec problemu oraz medialnego obrazu problemu krzywdzenia dzieci. Autorka publikacji naukowych i popularnonaukowych nt. problemu krzywdzenia dzieci. Redaktor naczelny wydawanego przez Fundację „Dzieci Niczyje” kwartalnika *Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*.
- Małgorzata Szulik**, psycholog. Pracuje w Centrum Pomocy Dzieciom „Mazowiecka” Fundacji „Dzieci Niczyje”. Zajmuje się diagnozą i terapią dzieci, młodzieży i dorosłych; wydaje opinie psychologiczno-sądowe; prowadzi szkolenia w zakresie problematyki dziecka krzywdzonego.
- Daniel Turbow**, sędzia w stanowym sądzie rodzinnym w Nowym Jorku. Orzeka, m.in. w sprawach dotyczących wykorzystywania i zaniedbywania dzieci, przestępczości nieletnich, nadzoru kuratorskiego czy wykroczeń rodzinnych. Wykłada prawo w Brooklyn Law School. Aktualnie wykłada gościnnie na Uniwersytecie Warszawskim na Wydziale Prawa i Administracji. Prowadzi zajęcia na temat źródeł i zastosowania amerykańskiego prawa dotyczącego wykorzystywania i zaniedbywania dzieci.
- Janina Waluk**, socjolog. Jest mediatorem, doradcą ds. rozwiązywania konfliktów (posiada niemiecki certyfikat mediatora II-go stopnia). Obecnie pełni funkcję Prezesa Polskiego Centrum Mediacji.
- Ewa Waszkiewicz**, sędzia Sądu Okręgowego w Warszawie. 20 lat swojej pracy zawodowej poświęciła sądownictwu rodzinnemu. Dyrektor Departamentu Nadzoru nad Wykonaniem Orzeczeń w Ministerstwie Sprawiedliwości. Od 1997r jest przewodniczącą Stowarzyszenia Sędziów Sądów Rodziny w Polsce.
- Teresa Wąsikowska**, psycholog Komendy Wojewódzkiej Policji w Lublinie. Absolwentka Wydziału Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego. Przed podjęciem służby w Policji pracowała jako psycholog szkolny. Realizowane zadania zawodowe to psychoedukacja oraz uczestniczenie w czynnościach procesowych z udziałem dzieci i dorosłych.
- Anna Wesołowska** jest sędzią Sądu Okręgowego w Łodzi (IV Wydział Karny). Inicjator prowadzenia wybranych rozpraw sądowych z udziałem uczniów szkół ponadgimnazjalnych w ramach edukacji prawnej. Autorka podręcznika dla nauczycieli i uczniów, poruszającego problematykę przemocy w rodzinie, przestępstw na tle seksualnym, narkomanii i innych patologii zagrażających młodym ludziom. Pilotowała również utworzenie pokoju przesłuchań dla dzieci w Łodzi.
- Łukasz Wojtasik**, politolog. Od 1997 roku jest związany zawodowo z Fundacją „Dzieci Niczyje”. Inicjator i koordynator ogólnopolskiej kampanii społecznej "Dziecko w Sieci". Autor badań i publikacji związanych ze zjawiskiem wykorzystywania seksualnego dzieci w Internecie.
- Małgorzata Wypych**, prawnik . Od 1997 r. pracuje w Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka. W Fundacji zajmuje się badaniem spraw w ramach Programu „Działania Prawne w Interesie Publicznym” a od 1999 roku prowadzi Klinikę Praw Człowieka „Niewinność” zajmującą się sprawami karnymi, w których m.in. sygnalizowane są naruszenia prawa do rzetelnego procesu.
- Magdalena Zawadzka**, psycholog, specjalizacja - psychologia kliniczna. Certyfikat Towarzystwa Psychoprofilaktycznego. Pracuje w Centrum Pomocy Dzieciom „Mazowiecka” Fundacji „Dzieci Niczyje” z dziećmi krzywdzonymi (diagnoza, terapia, interwencje), opiniuje na zlecenie sądu, prowadzi szkolenia różnych grup profesjonalistów w zakresie problematyki dziecka krzywdzonego.
- Jolanta Zmarzlik**, magister profilaktyki społecznej i resocjalizacji. Koordynator Centrum Pomocy Dzieciom „Mazowiecka” Fundacji „Dzieci Niczyje”. Zajmuje się diagnozą i terapią dzieci, młodzieży i dorosłych; wydaje opinie psychologiczno-sądowe; prowadzi szkolenia w zakresie problematyki dziecka krzywdzonego. Jest wykładowcą w Szkole Wyższej Psychologii Społecznej w Warszawie.

Rok 2004 – Rokiem Dzieci – Ofiar Przestępstw

Kampania „Dziecko świadek – szczególnej troski” Fundacji Dzieci Niczyje i Ministerstwa Sprawiedliwości

22 lutego 2004 r. w czasie uroczystej sesji zorganizowanej przez Ministerstwo Sprawiedliwości i Fundację „Dzieci Niczyje” ogłoszono rok **2004 Rokiem Dzieci Ofiar Przestępstw** oraz zainaugurowano programy, których celem jest ochrona dzieci oraz przestępstwami oraz pomoc i wsparcie dla dzieci pokrzywdzonych przestępstwem, które uczestniczą w procedurach prawnych. Jednym z takich programów jest społeczna kampania organizowana przez Fundację „Dzieci Niczyje” we współpracy z Ministerstwem Sprawiedliwości **„Dziecko – świadek szczególnej troski”**. Jej elementem jest konferencja „Pomoc dzieciom – ofiarom przestępstw”, która odbywa się w Warszawie w dniach 25-26 październik br. dzięki współpracy trzech partnerów – Urzędu Miasta Stołecznego Warszawy – Biura Polityki Społecznej, Ministerstwa Sprawiedliwości oraz Fundacji „Dzieci Niczyje”.

Kampania adresowana jest do profesjonalistów – sędziów, prokuratorów, policjantów, psychologów-biegłych sądowych, uczestniczących w interwencji prawnej oraz pomagających dzieciom – ofiarom przestępstw. Jej celem jest zwiększenie wrażliwości tych grup profesjonalistów na specyficzną sytuację dziecka w postępowaniu karnym oraz podniesienie ich kompetencji związanych z przesłuchiowaniem dziecka. W ramach kampanii we współpracy z Ministerstwem Sprawiedliwości i Mazowieckim Centrum Polityki Społecznej organizowane są szkolenia dla tych grup zawodowych. Do profesjonalistów uczestniczących w tych procedurach adresowane są również wydawnictwa fundacji „Dzieci Niczyje”, dzięki którym mogą oni poznać teoretyczne i empiryczne ustalenia dotyczące psychologicznego funkcjonowania dziecka – ofiary i dziecka – świadka, systemowe rozwiązania pomocy takim dzieciom w innych krajach, oraz polskie doświadczenia w tym zakresie. Książki, broszury i specjalnie wydany z okazji kampanii numer kwartalnika **„Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka”** są dystrybuowane w czasie szkoleń, konferencji i wysyłane do instytucji wymiaru sprawiedliwości. Dzięki współpracy z Komendą Główną Policji oraz Ministerstwem Sprawiedliwości w większości polskich komisariatów policji, prokuratur i sądów rejonowych zawisły plakaty **„Wysoki Sędzie, boję się”** opracowane na użytek kampanii przez agencję reklamową VA Strategic Communication.

Adresatami kampanii są również rodzice i opiekunowie dzieci, które ze względu na doświadczone krzywdy występują w roli pokrzywdzonego w procesie dochodzenia i postępowania sądowego. To oni, jako osoby najbliższe dziecku, ciesząc się jego zaufaniem odgrywają najważniejszą rolę w trudnych dla dziecka chwilach uczestniczenia w przesłuchaniu prokuratorskim lub sądowym. Ich zadaniem jest przygotowanie dziecka do kontaktu z funkcjonariuszami instytucji wymiaru sprawiedliwości i nowej, budzącej obawy sytuacji. Często jednak sytuacje kontaktu z tymi instytucjami są nowe, nieznane i trudne dla samych rodziców, którzy nie znają litery prawa, przebiegu procedur prawnych, czasem nie są świadomi tego, co przeżywa ich dziecko i jak chronić je przez stresem. Dla nich właśnie opracowana została broszura **„Gdy Twoje dziecko jest świadkiem w sądzie”**.

Jak pomóc dziecku?, czy powiedzieć mu z wyprzedzeniem o terminie rozprawy sądowej?, co będzie się działo podczas rozprawy? – odpowiedzi na te i inne pytania znajdują w broszurze opiekunowie dziecka – ofiary przestępstwa. Jest naszym zamiarem, by informacje w niej zawarte były dostępne dla każdego potrzebującego ich rodzica. Broszury zostały rozesłane do komisariatów, prokuratur, sądów i placówek pomocowych w całym kraju. Do placówek świadczących pomoc psychologiczną dzieciom krzywdzonym trafiają również książeczki **„Idę do sądu”**, dzięki którym psycholog bądź rodzic współpracując z dzieckiem może zapoznać je z sądem, osobami, które dziecko tam spotka oraz sytuacjami, które będą tam miały miejsce. Kampania będzie trwała do końca 2004 r. Zainicjowane w tym czasie działania będą jednak z pewnością kontynuowane. Mamy nadzieję, że realnie zmienią sytuację małych świadków. Kampania sponsorowana jest przez Urząd m. st. Warszawy, Program Phare Rozwój Społeczeństwa Obywatelskiego, agencję VA Strategic Communication.

Dla dziecka, które jest ofiarą przestępstwa przesłuchanie w komisariacie policji, prokuraturze lub sądzie jest traumatycznym przeżyciem. Dziecko:

- nie rozumie procedur, w których musi uczestniczyć,
- boi się nieznanej sytuacji,
- obawia się, że nie sprostą oczekiwaniom dorosłych,
- czuje się winne,
- silnie przeżywa przypomnienie o doznanym urazie,
- boi się konsekwencji oskarżenia bliskich mu osób.

DZIECKO JEST ŚWIADKIEM SZCZEGÓLNEJ TROSKI

Dziecko potrzebuje wsparcia nas dorosłych. W tych trudnych dla niego chwilach możemy pomóc dziecku:

- przesłuchując je w przyjaznym miejscu,
- w miarę możliwości przesłuchując je tylko raz,
- dostosowując formę i tempo przesłuchania do poziomu rozwoju i stanu psychicznego dziecka,
- zapewniając mu pomoc psychologa,
- informując wspierających dziecko opiekunów o prawach przysługujących im i dziecku.

Standardy ochrony ofiar przestępstw

Standardy Rady Europy

Ważnym celem regulacji zatwierdzanych przez Radę Europy jest dążenie do wprowadzenia w państwach członkowskich zbliżonych rozwiązań legislacyjnych i praktyki życia publicznego. Zasada ta dotyczy również rezolucji i konwencji ustalających prawa ofiar przestępstw tak, by sposób ich traktowania w państwach członkowskich był zbliżony. Rada Europy (RE) w połowie lat 70. XX w. zwróciła uwagę na problem kompensacji państwowej dla ofiar przestępstw. W tym okresie w wielu państwach członkowskich RE obowiązywały regulacje, które w różnym zakresie taką kompensację przyznawały. Celem działań RE było przyjęcie jednolitych minimalnych zasad dla wszystkich państw członkowskich.

Europejska Konwencja o kompensacji dla ofiar przestępstw popełnionych z użyciem przemocy z 1983 r. (nie ratyfikowana przez RP)

W 1977 r. Rada Ministrów państw wchodzących w skład Rady Europy przyjęła Rezolucję (77) 27 o kompensowaniu ofiar przestępstw, zalecającą państwom członkowskim wszczęcie odpowiednich działań w celu zapewnienia ofiarom przestępstw kompensacji państwowej. Ta rezolucja stała się podstawą uchwalonej w 1983 r. Europejskiej Konwencji o kompensacji dla ofiar przestępstw popełnionych z użyciem przemocy. Konwencja ta obowiązuje państwa – strony do zapewnienia kompensacji państwowej **ofiaram przestępstw popełnionych z przemocą** oraz **osobom pozostającym na utrzymaniu tych ofiar, które w wyniku przestępstwa poniosły śmierć**.

Kompensacja państwowa ma być wypłacana w sytuacji, gdy pokrzywdzeni nie mogą uzyskać kompensacji od sprawcy lub z innych źródeł. Zgodnie z Konwencją mogą być wprowadzane limity dotyczące wysokości kompensacji oraz inne ograniczenia. Kompensacja stosownie do przypadku powinna pokrywać przynajmniej utratę zarobków, wydatki medyczne i hospitalizacyjne oraz utratę środków utrzymania.

Konwencja stanowi również o unikaniu podwójnej kompensacji – od państwa i z innych źródeł. Nakazuje zapewnienie dostępności informacji o kompensacji osobom potencjalnie nią zainteresowanym.

W następnych latach Rada Europy wydała kolejne regulacje odnoszące się do sytuacji ofiary przestępstwa: Zalecenie Nr R (85) 11 w sprawie pozycji ofiary w prawie w procesie karnym oraz Zalecenie Nr R (87) 21 w sprawie zapobiegania wiktylizacji i pomocy dla ofiar przestępstw.

Zalecenie Rady Europy Nr R (85) 11 w sprawie pozycji ofiary w prawie w procesie karnym

W roku 1985 Komitet Ministrów dla Państw Członkowskich wydał to Zalecenie, by zmienić tradycyjne podejście prawa karnego obejmujące głównie stosunek między państwem a przestępcą, bez uwzględnienia problemów ofiary.

Zalecenie zawiera wytyczne, których celem jest zapewnienie ofiarom przestępstwa należytej ochrony i zabezpieczenia interesów na każdym etapie postępowania karnego: na szczeblu policji, podczas przesłuchania ofiary, podczas postępowania sądowego oraz w zakresie kompensacji, ochrony prywatności i szczególnej ochrony ofiary. Wskazuje również na potrzebę badań nad systemami mediacyjnymi, pojednawczymi i skuteczności przepisów mających wpływ na sytuację ofiary.

W Zaleceniu zwraca się szczególna uwagę na **sytuację przesłuchiwanego dziecka** – ofiary przestępstwa; podkreśla się konieczność przesłuchiwania dziecka w obecności osoby, która mogłaby udzielić wsparcia i pomocy (np. rodzice, opiekunowie, osoby posiadające określone kwalifikacje).

Zalecenie Rady Europy Nr R (87) 21 w sprawie zapobiegania wiktylizacji i pomocy dla ofiar przestępstw

W roku 1987 Komitet Ministrów dla Państw Członkowskich uzupełnił dokument z 1985 r. o „Zalecenie w sprawie zapobiegania wiktylizacji i pomocy dla ofiar”. Wytyczne zawarte w tym dokumencie mają na celu stworzenie systemu pomocy dla ofiar obejmującego zarówno służby państwowe, jak i organizacje pozarządowe.

W Zaleceniu wymieniono środki, które powinny podjąć państwa członkowskie w celu rozwijania programów i struktur pomocy dla ofiar ogółem, określonych kategorii ofiar oraz ofiar specyficznych przestępstw, takich jak zgwałcenia, przemoc w rodzinie, wykorzystywanie seksualne, przestępstwa zorganizowane, przemoc rasowa.

Dzieci zaliczono do szczególnej kategorii ofiar, dla których winny być tworzone, rozwijane i poszerzane usługi związane z udzielaniem im pomocy.

W wytycznych zaleca się również podjęcie środków zapobiegających wiktylizacji, prowadzenie badań nad wiktylizacją oraz podnoszenie świadomości społeczeństwa w zakresie potrzeb ofiar przestępstw.

Zalecenia dotyczące podejmowania **konkretnych działań** precyzują najważniejsze formy pomocy, a więc przede wszystkim zaspokojenie bezpośrednich potrzeb ofiary zwłaszcza potrzeby bezpieczeństwa, następnie zapewnienie pomocy medycznej, psychologicznej, socjalnej i materialnej, informacji dotyczących praw ofiary i tego, jak zapobiegać wiktylizacji, pomoc prawną w czasie procesu i wreszcie pomoc w zakresie uzyskania kompensacji lub odszkodowania.

W ustaleniach dotyczących **systemu pomocy** dokument zaleca rozpoznanie istniejących służb i organizacji mogących nieść pomoc ofiarom oraz wspieranie pomocy wolontarystycznej, a także szkolenie i angażowanie w pomoc dla ofiar przestępstw służb, które mają z nimi bezpośredni kontakt, a więc służb medycznych i socjalnych.

Ważne zalecenia dotyczą koordynacji działań, zwłaszcza między służbami publicznymi i podmiotami prywatnymi oraz między wymiarem sprawiedliwości a innymi służbami publicznymi oraz tworzenia krajowych organizacji broniących interesów ofiar. Szczegółowe postulaty dotyczą programów zapobiegania wiktylizacji w najbliższym otoczeniu oraz prewencji wobec grup szczególnego ryzyka.

Standardy Unii Europejskiej

Podstawowym dokumentem Unii Europejskiej dotyczącym ofiar przestępstw jest Ramowa Decyzja z dnia 15 marca 2001 r. o pozycji ofiary w postępowaniu karnym, uchwalona przez Radę Unii Europejskiej, wiążąca państwa członkowskie Unii od 22 marca 2001 r. W fazie opracowywania znajduje się Dyrektywa w sprawie kompensacji państwowej dla ofiar przestępstw.¹

Ramowa Decyzja z dnia 15 marca 2001 r. o pozycji ofiary w postępowaniu karnym

Dokument definiuje następujące pojęcia: "ofiarę", "organizację udzielającą wsparcia", "postępowanie karne", "postępowanie", "mediację w sprawach karnych".

Decyzja ta zaleca państwom członkowskim wprowadzenie do ustawodawstw krajowych regulacji, zapewniających ofiarom następujące **prawa**: do szacunku i uznania, do wypowiedzenia się i przedstawienia dowodów, do uzyskania informacji, do ochrony, do uzyskania kompensacji w trakcie postępowania karnego oraz dających gwarancję w zakresie komunikowania się, zapewniających wsparcie ofiary, zwrot wydatków związanych z uczestnictwem w postępowaniu karnym, mediację, stosowną pomoc i zadośćuczynienie ofiarom z innych państw członkowskich.

Precyzując zakres prawa do szacunku i uznania, a więc do poszanowania godności, uwzględnienia praw i interesów, dokument wskazuje na konieczność **specjalnego traktowania grup ofiar, które z uwagi na różne okoliczności wymagają szczególnej troski, w tym dzieci.**

Decyzja Ramowa wskazuje państwom członkowskim kierunek harmonizacji prawa w zakresie ochrony ofiar przestępstwa, a jego celem jest zdecydowana poprawa ich sytuacji.

Wprowadzenie standardów ww. Decyzji do regulacji wewnętrznych daje m. in. możliwość pełniejszej niż dotychczas ochrony ofiar niepełnoletnich.

Standardy polskie

Polska należy do tych krajów, w których na sytuację ofiary przestępstwa zwrócono uwagę bardzo wcześnie, bo już w 1976 roku. Sąd Najwyższy uchwalił wtedy wytyczne w sprawie poprawy położenia ofiar przestępstw w postępowaniu sądowym, w których zwrócono uwagę na potrzebę przyznawania ofierze restytucji oraz informowania jej i ułatwiania uczestniczenia w procesie w charakterze oskarżyciela posiłkowego lub/i powoda cywilnego².

W nowej kodyfikacji karniej, która obowiązuje od września 1998 roku sformułowano zasadę, że postępowanie karne ma uwzględniać prawnie chronione interesy ofiar przestępstw. Zasada ta znajduje rozwinięcie w licznych regulacjach szczegółowych. Wyniki badań wiktymologicznych dowodzą jednak, że mimo formalnie przyznanych uprawnień, ofiary przestępstw w praktyce bardzo rzadko z tych uprawnień korzystają, bo nie są o nich poinformowane. Sytuacja ta ulega powolnej zmianie. Przyczyniają się do tego działania różnych środowisk zainteresowanych pomocą ofiarom przestępstw oraz zobowiązania międzynarodowe naszego kraju.

W styczniu 1999 roku Ministerstwo Sprawiedliwości podjęło prace związane z upowszechnieniem praw osób pokrzywdzonych. Celem tych prac było opracowanie i wydanie **Polskiej Karty Praw Ofiary** oraz powołanie **Ogólnopolskiego Forum na rzecz Ofiar Przestępstw**. Prace te zakończyły się sukcesem:

- w październiku 1999 r. Minister Sprawiedliwości podpisał Kartę Praw Ofiary, która następnie została przyjęta i podpisana w listopadzie 1999 roku przez uczestników Międzynarodowej Konferencji na rzecz Praw Ofiar, w tym przez polskie organizacje, instytucje i osoby prywatne stykające się w swojej pracy z ofiarami przestępstw,
- w marcu 2000 roku Ogólnopolskie Forum na rzecz Ofiar Przestępstw zostało zarejestrowane przez sąd.

Według informacji Ministerstwa Sprawiedliwości *"Polska Karta Praw Ofiary jest zestawieniem obowiązujących praw przysługujących ofiarom przestępstw wraz z instrukcją, konkretnie czego i od kogo ofiary przestępstw mogą się domagać. Karta ma stanowić pomoc dla każdego pokrzywdzonego w sytuacji, gdy jego prawa nie są respektowane oraz przypominać policjantom, prokuratorom i sędziom, że dążąc do zebrania materiału dowodowego oraz ustalenia i osądzenia faktycznych sprawców przestępstw nie mogą zapominać o szczególnej sytuacji pokrzywdzonego"*³.

Karta nie tworzy nowego stanu prawnego, nie stanowi źródła prawa, a tylko zbiera w jednym dokumencie wszystkie uprawnienia, jakie przysługują osobie pokrzywdzonej w procesie karnym oraz w związku z dochodzeniem roszczeń cywilnych.

Monika Sajkowska, Jolanta Szymańczak

Bibliografia:

1. Bieńkowska Ewa, Cezary Kulesza, *Europejskie standardy kształtowania sytuacji ofiar przestępstw*, Temida 2, Białystok 1997
2. Cielecki Tadeusz (red.), *Poszanowanie godności ofiar przestępstw*, Wydawnictwo Centrum Szkolenia Policji w Legionowie, Legionowo 2002.
3. *Ofiary Przestępstw*, materiały z I Międzynarodowej Konferencji na rzecz Ofiar Przestępstw, Ministerstwo Sprawiedliwości, Warszawa 2000.
4. *New rights for victims of crime in Europe*. Victim Support, 2002
5. www.ms.gov.pl
6. www.prokuratura.walbrzych.pl

1. **Dyrektywa** ma charakter wiążący, nie zawiera norm prawnych, wymaga od adresatów, by podjęli konieczne środki do osiągnięcia określonego w dyrektywie celu; pozostawia adresatowi swobodę doboru środków i określenie sposobu wykonania aktu. **Decyzja** obowiązuje tych, do których jest skierowana. Rada Unii Europejskiej kieruje swe decyzje do państw członkowskich, jeśli chce wydać im zakaz określonego działania lub na nie zezwolić lub nałożyć określone obowiązki lub nadać mu określone uprawnienia.

2. E. Bieńkowska: *Wiktymologia w Polsce – dzisiaj i jutro*, [w:] *Ofiary Przestępstw*, materiały z I Międzynarodowej Konferencji na rzecz Ofiar Przestępstw, Ministerstwo Sprawiedliwości, 2000 r.

3. www.ms.gov.pl

Kalendarium prac Ministerstwa Sprawiedliwości na rzecz ofiar przestępstw

styczeń 1999 – rozpoczęcie prac związanych z upowszechnieniem praw pokrzywdzonych oraz nawiązanie współpracy z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się ofiarami przestępstw

styczeń 1999 – objęcie patronatu przez Ministra Sprawiedliwości Hannę Suchocką nad:

- opracowaniem i wydaniem Karty Praw Ofiary
- międzynarodową konferencją dotyczącą ofiar
- utworzeniem Ogólnopolskiego Forum Służb dla Ofiar

luty 1999 – upoważnienie Komendanta Głównego Policji do przeprowadzenia obserwacji pierwszego zetknięcia się pokrzywdzonego z organami ścigania na terenie dowolnie wybranych obiektów Policji w Polsce

maj 1999 – pierwsze posiedzenie Zespołu zajmującego się opracowaniem Karty Praw Ofiary

czerwiec 1999 – drugie posiedzenie Zespołu do opracowania Karty Praw Ofiary, dyskusja nad projektem statutu Ogólnokrajowego Stowarzyszenia – Forum na Rzecz Ofiar Przestępstw

czerwiec – wrzesień 1999 – opracowanie Polskiej Karty Praw Ofiary

październik 1999 – podpisanie przez Hannę Suchocką – Ministra Sprawiedliwości i Prokuratora Generalnego Polskiej Karty Praw Ofiary

listopad 1999 – Międzynarodowa Konferencja na Rzecz Ofiar Przestępstw, przyjęcie i podpisanie przez jej uczestników Polskiej Karty Praw Ofiary

listopad 1999 – grudzień 2000 – rozpowszechnienie uprawnień pokrzywdzonego przez:

- wydanie Polskiej Karty Praw Ofiary w nakładzie: 40 tys. – Ministerstwo Sprawiedliwości, 500 tys. – Gazeta Wyborcza, 200 tys. – Rzeczpospolita
- umieszczenie Polskiej Karty Praw Ofiary w internecie
- wydanie plakatów i kalendarzy z uprawnieniami pokrzywdzonych
- publikację materiałów szkoleniowych z konferencji i sesji poświęconych prawom ofiar

luty 2000 – sesja “22 Lutego – Europejskim Dniem Ofiar Przestępstw” (Policja a ofiara przestępstwa), uchwała uczestników spotkania do Zgromadzenia Narodowego RP o ogłoszenie w Polsce dnia 22 lutego Dniem Ofiar Przestępstw

marzec 2000 – zarejestrowanie przez Sąd Ogólnopolskiego Forum na Rzecz Ofiar Przestępstw

maj 2000 – projekt ustawy o państwowym funduszu kompensacyjnym przygotowany przez prof. Ewę Bieńkowską

czerwiec 2000 – sesja “Prokurator a ofiara przestępstwa”, projekt druku o uprawnieniach i obowiązkach pokrzywdzonego w postępowaniu karnym

grudzień 2000 – sesja “Sędzia a ofiara przestępstwa”

styczeń 2001 – zmiana regulaminu prokuratorskiego i wprowadzenie obowiązku wręczenia pokrzywdzonemu druku o przysługujących mu podstawowych prawach i obowiązkach w procesie (Rozp. Ministra Spraw. z dnia 15 stycznia 2001, Dz. U. Nr 1)

styczeń 2001 – sesja “Adwokat a ofiara”

luty 2001 – II Międzynarodowa Konferencja na Rzecz Ofiar Przestępstw

kwiecień 2001 – wytyczne Prokuratora Generalnego do Prokuratorów Apelacyjnych, Okręgowych i Rejonowych dotyczące działań na rzecz pokrzywdzonych

maj 2001 – początek prac nad projektem ustawy o ochronie interesów i pomocy dla ofiar przestępstwa, projektu ustawy Ogólnopolskiego Forum na Rzecz Ofiar Przestępstw

jesień 2001 – rozpoczęcie cyklu szkoleniowego “Poszanowanie godności ofiar przestępstw”, wspólnie z Ogólnopolskim Forum na Rzecz Ofiar Przestępstw

listopad 2001 – sesja “Poradnictwo prawne i obywatelskie”

listopad 2001 – projekt ustawy o zasadach przyznawania kompensaty dla ofiar przestępstw przygotowany przez zespół ministerialny

22 lutego 2002 – Międzynarodowy Dzień Ofiar Przestępstw “Zapobieganie – jak pomóc sobie samemu w sytuacji zagrożenia”

24 – 28 lutego 2003 – Tydzień bezpłatnego poradnictwa

14 czerwca 2002 – sesja “Dziecko pod parasolem prawa” sesja

9 października 2002 – sesja “Dla ofiar przestępstw, pomoc lokalna, program ogólnopolski”

styczeń 2003 – dystrybucja publikacji “Poszanowanie godności ofiar przestępstw”

22 lutego 2003 – sesja “Sytuacja ofiar przestępstw w Polsce dzisiaj i jutro – stan faktyczny i pożądane kierunki zmian”

maj 2003 – projekt ustawy o państwowym funduszu kompensacyjnym dla ofiar przestępstw popełnionych z użyciem przemocy przygotowany przez prof. Ewę Bieńkowską

wrzesień 2003 – program rozwoju działalności na rzecz poprawienia położenia ofiar przestępstw w RP (założenia)

22 lutego 2004 – sesja “Rok 2004 Rokiem Dzieci – Ofiar Przestępstw

14 i 15 czerwca 2004 – sesje dla sędziów, prokuratorów i policjantów “Sprawiedliwość naprawcza a mediacja”

czerwiec 2004 – przygotowanie projektu ustawy o kompensacji dla ofiar niektórych przestępstw umyślnych

lipiec 2004 – wydanie broszury dla wszystkich sędziów i prokuratorów “Mediacja w polskim prawie karnym”

25 – 26 październik 2004 – ogólnopolska konferencja “Pomoc dzieciom – ofiarom przestępstw”

Postulaty w zakresie postępowania wobec dziecka uczestniczącego w procesie karnym

Udział w postępowaniu karnym jest dla każdego przeżyciem traumatycznym. Szczególnie dotkliwie sytuację taką odbierają dzieci, które uczestniczą w postępowaniu w charakterze świadków, zwłaszcza gdy są ofiarami przestępstw. Wszyscy praktycy organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości powinni zdawać sobie z tego sprawę. Zagadnienia te winny być przedmiotem specjalistycznych szkoleń o charakterze interdyscyplinarnym. Minimalizowaniu negatywnych skutków uczestniczenia dzieci w postępowaniu karnym służyć mogłoby w szczególności przestrzeganie poniższych zasad:

- W toku postępowań, w których pokrzywdzonymi są dzieci, prokuratorzy powinni niezależnie od formy postępowania stosować reguły wynikające z § 133 p.2 i 134 Regulaminu wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury.
- W każdym postępowaniu z udziałem dzieci należy dążyć do ograniczenia liczby ich przesłuchań. Zalecane jest jednorazowe przesłuchanie. Przesłuchania dziecka winien dokonywać prokurator z udziałem psychologa (mając na względzie treść art. 171 § 3 kpk z wyjątkiem przestępstw przewidzianych w rozdziale XXV kk, których tryb przesłuchania określa art. 185a kpk).
- Prokurator we wstępnej fazie przesłuchania dziecka z udziałem biegłego psychologa powinien dążyć do uzyskania od biegłego opinii czy przesłuchanie dziecka jest możliwe ze względu na jego poziom rozwoju, stan emocjonalny i zdrowotny. W szczególnych sytuacjach możliwe jest przesłuchanie tylko biegłego.
- Jeśli biegły wyda opinię, iż wielokrotne przesłuchania dziecka będą szkodliwe dla jego psychiki, a nie zachodzą okoliczności wskazane w art. 185a kpk, prokurator powinien rozważyć wystąpienie do sądu o przesłuchanie dziecka w trybie art. 316 § 3 kpk.
- Jeżeli przesłuchanie dziecka jest możliwe, prokurator ustala miejsce i warunki przesłuchania tak, aby zminimalizować czynniki traumatyczne, a jednocześnie uzyskać wiarygodny dowód. W szczególności miejsce przesłuchania powinno być przystosowane do wieku i rozwoju dziecka, wyposażone w sprzęt audio-video i lustro weneckie. Nośnik z utrwalonym przesłuchaniem winien być zabezpieczony procesowo i załączony do sprawy jako materiał dowodowy.
- Przedstawiciele organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości powinni dysponować wykazem organizacji niosących pomoc pokrzywdzonym dzieciom i ich rodzinom oraz poinformować rodziców bądź opiekunów o możliwości skorzystania z pomocy w dowolnie wybranej instytucji lub organizacji.
- Prokuratura powinna nawiązać współpracę z organizacjami i placówkami niosącymi pomoc dzieciom i rodzinom działającymi na ich terenie w celu umożliwienia korzystania z pomocy specjalistów na różnych etapach postępowania.
- W sytuacji, gdy pokrzywdzone dziecko nie ma przedstawiciela lub opiekuna w rozumieniu art. 51 § 2 kpk prokurator występuje niezwłocznie do właściwego sądu rodzinnego z odpowiednim wnioskiem, a w razie potrzeby również o ustanowienie pełnomocnika z urzędu.
- W sprawach, których przedmiotem są przestępstwa popełnione na szkodę dziecka, przedstawiciel organów ścigania lub wymiaru sprawiedliwości powinien w trybie art. 23 kpk lub art. 572 § 1 i 2 kpc powiadomić sąd rodzinny w celu rozważenia zasadności wszczęcia stosownego postępowania.

Kalendarium wybranych działań Fundacji Dzieci Niczyje na rzecz dzieci – ofiar przestępstw

1996 - Otwarcie fundacyjnych placówek świadczących pomoc dzieciom krzywdzonym i ich rodzinom – **Centrum Dziecka i Rodziny** na Saskiej Kępie w Warszawie oraz **Środowiskowego Ośrodka Pomocy Dziecku i Rodzinie POCIECHA** w Białoleścu.

1999 - W Centrum Dziecka i Rodziny powołana zostaje **Poradnia dla Dzieci Wykorzystywanych Seksualnie i ich Rodzin**. W poradni powstaje pierwszy w Warszawie **pokój przestuchañ dzieci** – ofiar przestępstw.

Organizacja **międzynarodowej konferencji** – “Wykorzystywanie seksualne dzieci – diagnoza i leczenie” dla ginekologów dziecięcych z Polski i 12 krajów Europy Środkowowschodniej.

2001 - Fundacja współorganizuje wraz z Państwową Agencją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Pogotowiem dla Ofiar Przemocy “Niebieska Linia” ogólnopolską kampanię **“Dzieciństwo bez przemocy”**.

Fundacja rozpoczyna realizację bloku szkoleniowego **“Przemoc wobec dziecka”** dla specjalistów ds. nieletnich z całej Polski w Centrum Szkolenia Policji w Legionowie.

2002-2003 - Fundacja, pod patronatem Ministra Sprawiedliwości i Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, realizuje program **“Dziecko pod parasolem prawa”**, którego celem było podniesienie kompetencji sędziów, prokuratorów, policjantów i biegłych w zakresie ochrony **dzieci** – ofiar przestępstw w trakcie trwania interwencji prawnej oraz promowanie idei przyjaznych pokoi przestuchañ dla dzieci. W ramach programu zainicjowanego w czerwcu ogólnopolską konferencją w Ministerstwie Sprawiedliwości, w ośmiu województwach Polski Fundacja z lokalnymi partnerami zorganizowała konferencje oraz cykle szkoleń dla profesjonalistów uczestniczących w procesie interwencji prawnej. W ramach konferencji i szkoleń dystrybuowane były wydawnictwa Fundacji nt. przestuchania dziecka oraz prawnej pomocy dziecku i rodzinie.

Fundacja jest partnerem w prowadzonej przez telewizję TVN kampanii **“Zły dotyk”**. W ramach kampanii zespół fundacji realizuje szkolenia nt. pomocy dzieciom wykorzystywanym seksualnie dla dyrekcji Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie z całej Polski.

2003 - Fundacja otwiera w Warszawie **Centrum Pomocy Dzieciom “Mazowiecka”** – placówkę oferującą dzieciom – ofiarom przestępstw **przyjazne warunki przestuchañ** prokuratorskich i sądowych oraz opiekę terapeutyczną i prawną. Centrum zostaje objęte patronatem przez Ministra Sprawiedliwości.

Fundacja jest organizatorem **IX Europejskiej Konferencji ISPCAN** nt. “Interdyscyplinarna pomoc dzieciom krzywdzonym”, która odbywa się w sierpniu w Warszawie.

2004 - Z okazji ogłoszenia roku **2004 Rokiem Dzieci Ofiar Przestępstw** Fundacja wraz z Ministerstwem Sprawiedliwości rozpoczyna realizację ogólnopolskiej kampanii **“Dziecko – świadek szczególnej troski”** adresowanej do prokuratorów, sędziów, policjantów, biegłych psychologów i polityków.

Fundacja rozpoczyna medialną i edukacyjną kampanię społeczną **“Dziecko w sieci”** nt. zagrożeń pedofilią w Internecie.

Klub biegłego psychologa i Klub kuratora w CENTRUM POMOCY DZIECIOM „MAZOWIECKA” Fundacji „Dzieci Niczyje”

Centrum Pomocy Dzieciom „Mazowiecka” powstało w 2003 roku jako specjalistyczna placówka Fundacji Dzieci Niczyje. Głównym zadaniem placówki jest stosowanie i upowszechnianie nowatorskich w Polsce metod postępowania w przypadkach przestępstw wobec dzieci.

Centrum oferuje specjalistyczną pomoc dla dzieci, które są ofiarami przestępstw, w szczególności wykorzystywania seksualnego i przemocy fizycznej. Placówka zapewnia dzieciom - ofiarom przestępstw i członkom ich rodzin dostęp do bezpłatnego poradnictwa prawnego, medycznego i psychologicznego w każdej fazie postępowania oraz wsparcia terapeutycznego. W Centrum opracowywane są opinie sądowe w sprawach przestępstw wobec dzieci.

Centrum działała we współpracy z Ministerstwem Sprawiedliwości, Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Administracji i podległymi im instytucjami na terenie Miasta St. Warszawy. Placówka oferuje przyjazne dziecku miejsce, gdzie odbywają się przesłuchania prokuratorskie i policyjne oraz rozprawy sądowe. Korzystanie z przyjaznego pokoju przesłuchań umożliwia obserwację zeznań dziecka przez szybę wenecką oraz ich nagranie audio i video.

Centrum Pomocy Dzieciom „Mazowiecka” wspiera współpracę i rozwój zawodowy psychologów - biegłych sądowych opiniujących w sprawach dzieci oraz kuratorów sądowych. W placówce działa „Klub biegłego psychologa” i „Klub kuratora”, w ramach których prowadzone są seminaria i szkolenia oraz grupy superwizyjne.

ZAPRASZAMY do KLUBU BIEGŁEGO PSYCHOLOGA

Pełniąc rolę biegłego pracujemy na pograniczu dwóch dziedzin: psychologii i prawa, borykamy się z różnymi trudnościami podczas badań psychologicznych, pisząc opinie sądowo – psychologiczne, a także zeznając w sądzie. Mimo, iż jesteśmy osobami posiadającymi tzw. „wiadomości specjalne” przeżywamy wiele wątpliwości, a dodatkowym obciążeniem jest to, że pracujemy pojedynczo, bądź w ramach jednego, stałego zespołu.

Jak pracują inni biegli? Czy też mają podobne wątpliwości? Co jeszcze mogłem/am zrobić w tej sytuacji? To pytania, które często nam towarzyszą w pracy i jest tylko jeden sposób, aby na nie odpowiedzieć – zacząć się ze sobą spotykać. Klub Biegłego to miejsce, gdzie możemy wymieniać doświadczenia zawodowe, dyskutować o problemach związanych z funkcją biegłego sądowego, uczestniczyć w seminariach tematycznych, a tym samym zwiększać swoje kompetencje. Dodatkowo w ramach Klubu organizowane są spotkania superwizyjne dla psychologów, którzy zajmują się diagnozą lub terapią dzieci krzywdzonych. Spotykamy się raz w miesiącu i stanowimy dla siebie grupę wsparcia i doskonalenia zawodowego. (Małgorzata Szulik – koordynator „Klubu biegłego psychologa”)

„Klub biegłego psychologa” działa przy Centrum Pomocy Dzieciom „Mazowiecka” od 15 czerwca 2003 roku. Uczestnicy Klubu to biegli psychologowie z listy Sądu Okręgowego bądź psychologowie z różnych placówek specjalistycznych, którzy są powoływani na biegłych przez sąd lub prokuraturę i opiniują w sprawach krzywdzenia dzieci. Od kwietnia 2004 r. w Centrum rozpoczęły się spotkania „Klubu kuratora”, w których uczestniczą warszawscy kuratorzy sądowi. Celem działalności klubów jest:

- Wymiana doświadczeń zawodowych
- Podnoszenie kompetencji zawodowych i doskonalenie umiejętności poprzez spotkania seminaryjne z profesjonalistami oraz spotkania superwizyjne
- Wypracowanie standardów opinii psychologiczno- sądowej w sprawach krzywdzenia dzieci
- Wspieranie się w pracy zawodowej i integracja środowiska zawodowego

W ramach spotkań klubowych odbyły się m.in. następujące spotkania seminaryjne:

- *Aspekty prawne krzywdzenia dzieci. Prawa i obowiązki biegłego psychologa w sądzie* – Jarosław Polanowski
- *Typologia sprawców wykorzystywania seksualnego dzieci* – dr Wiesław Czernikiewicz
- *Przesłuchanie poznawcze dziecka* – Teresa Jaśkiewicz- Obydzińska
- *Anamneza wczesnodziecięca – nowe spojrzenie* - prof. Tomasz Maruszewski
- *Ocena wiarygodności psychologicznej zeznań małoletnich świadków* – Alicja Budzyńska
- *Mechanizm rozwoju kazirodztwa w rodzinie* - prof. Maria Beisert
- *Ja w roli kuratora – wątpliwości i trudności związane z wykonywanym zawodem*
- Spotkanie z pracownikami programu „Stacja” oraz omówienie zasad współpracy, wzajemnej pomocy

Informacje o spotkaniach klubów w Centrum Pomocy Dzieciom „Mazowiecka”:

tel. 826 88 62,

e-mail - mazowiecka@fdn.pl

Kampania społeczna „Dziecko w sieci”

Od lutego 2004 roku pod hasłem „Nigdy nie wiadomo, kto jest po drugiej stronie” Fundacja Dzieci Niczyje prowadzi ogólnopolską kampanię społeczną „Dziecko w Sieci” poświęconą bezpieczeństwu dzieci w Internecie.

Potrzeba działania

Od kilku lat w Fundacji Dzieci Niczyje z uwagą śledziliśmy doniesienia zagranicznych ekspertów dotyczące zjawiska wykorzystywania seksualnego dzieci za pośrednictwem Internetu. Do niedawna problem ten nie dotyczył krajów naszego regionu ze względu na stosunkowo ograniczony dostęp do Internetu. Sytuacja jednak się zmienia. Coraz bogatsza oferta dostawców usług internetowych sprawia, że intensywnie wzrasta w Polsce liczba internautów, również wśród dzieci i młodzieży. Uznaliśmy, że w sytuacji braku rozpoznania specyfiki zjawiska w naszym kraju, braku społecznej świadomości zagrożeń oraz bardzo ograniczonej oferty edukacyjnej związanej z bezpieczeństwem dzieci w Internecie powinniśmy przystąpić do działania.

Badania

Rozpoczęliśmy od badań. Przez pierwsze miesiące 2003 roku, za pośrednictwem Internetu zapytaliśmy blisko 9000 dzieci (12-17 lat) o ich przyzwyczajenia, doświadczenia, wiedzę na temat zagrożeń związanych z Internetem. Wyniki potwierdziły nasze obawy. Okazało się, dzieci korzystając z Internetu bardzo często znajdują się w potencjalnie niebezpiecznych sytuacjach i notorycznie podejmują w Sieci ryzykowne zachowania – podają obcym adres domowy, przesyłają zdjęcia, przyjmują propozycje spotkań.¹ Ze względu na potrzebę działań na szeroką skalę postanowiliśmy podjąć problematykę bezpieczeństwa dzieci w Internecie w formie ogólnopolskiej kampanii społecznej.

Początek kampanii

Kampanię „Dziecko w Sieci” po raz pierwszy zaprezentowaliśmy 25 lutego br. na konferencji zorganizowanej przez Ministerstwo Sprawiedliwości i Fundację Dzieci Niczyje z okazji „Dnia ofiar przestępstw” i ogłoszenia roku 2004 „Rokiem dzieci – ofiar przestępstw”. Trzy dni później w fundacyjnym Centrum Pomocy Dzieciom „Mazowiecka” w Warszawie zorganizowaliśmy konferencję prasową, na której oficjalnie ogłosiliśmy rozpoczęcie kampanii. W konferencji udział wzięli przedstawiciele organizatorów i partnerów realizowanych działań, m.in. Ambasady Brytyjskiej – patrona kampanii, Polskiego Komitetu do spraw UNESCO, który objął kampanię honorowym patronatem i Centrum Edukacji Obywatelskiej – współorganizatora działań edukacyjnych. W dniu rozpoczęcia kampanii w warszawskich Empikach zawisły plakaty dotyczące bezpieczeństwa w Sieci, a wolontariusze rozdawali dzieciom i ich rodzicom materiały edukacyjne. Wiele relacji telewizyjnych, radiowych i prasowych dotyczących kampanii i kwestii bezpieczeństwa dzieci w Internecie świadczyło o zrozumieniu wagi problemu przez media i stanowiło dobry początek akcji.

Cele i przebieg kampanii

Podstawowe cele kampanii to zwrócenie uwagi dorosłych i dzieci na zagrożenia związane z obecnością pedofilów w Sieci oraz edukacja w zakresie bezpiecznego korzystania z Internetu. Mówiąc o zagrożeniach nie zapominamy o pozytywnych stronach Sieci. Promocja Internetu jest jednym z elementów działań edukacyjnych. Podkreślamy, że Internet jest dla dzieci pożytecznym źródłem wiedzy i rozrywki, a w przyszłości narzędziem pracy, jednak bez wiedzy o zagrożeniach i sposobach ich unikania dzieci nie są w Internecie bezpieczne.

Część medialna kampanii realizowana pod hasłem „Nigdy nie wiadomo, kto jest po drugiej stronie” rozpoczęła się w lutym 2004 r. W wielu ogólnopolskich i lokalnych stacjach telewizyjnych oraz radiowych emitowane były spoty reklamowe dotyczące zagrożeń związanych z kontakowaniem się dzieci z obcymi w Sieci. Te same treści przekazywane były w reklamie prasowej. W 18 największych miastach Polski eksponowane były plakaty przys-tankowe i billboardy.

Ważnym elementem działań medialnych była również kampania reklamowa w Internecie. Bannery kampanijne prezentowane były przez największe polskie portale internetowe. Zamieszczają je na swoich stronach internetowych także instytucje, organizacje i prywatne osoby, które popierają ideę kampanii. Wszystkie bannery prowadzą na stronę www.dziecko-owsieci.pl, gdzie dorośli i dzieci znaleźć mogą informacje o kampanii oraz zasady bezpieczeństwa w Internecie. Adres serwisu jest też elementem pozostałych przekazów medialnych. Do końca października na stronie odnotowano ponad dwa miliony odwiedzin, co można uznać za wskaźnik powodzenia działań medialnych.

Kampania medialna planowana była na dwa pierwsze miesiące kampanii „Dziecko w Sieci”, jednak dzięki dużemu zainteresowaniu prowadzonymi działaniami, przekazy reklamowe prezentowane były do końca czerwca i pojawiały się w:

- 8 ogólnopolskich stacjach telewizyjnych
- 2 programach telewizji kablowej
- 19 ogólnopolskich i lokalnych stacjach radiowych
- 33 tytułach prasowych (ponad 120 publikacji reklamy)
- 4 największych portalach i ponad 150 portalach i serwisach internetowych
- 8 radiostacjach internetowych
- 850 wiatach przystankowych i 200 billboardach.

Od kwietnia przekazy kampanijne eksponowane są na **2000 nośników reklamowych w pociągach Intercity**. Plakaty pojawiły się również w ponad **800 szkołach w całej Polsce**.

Kampanię medialną bezpłatnie przygotowała agencja reklamowa VA Strategic Communications z Warszawy. W produkcję materiałów reklamowych włączyły się także inne firmy związane z rynkiem reklamowym. Na zasadach non – profit wyemitowano wszystkie materiały reklamowe, zarówno w telewizji, radiu, prasie, Internecie, jak i na nośnikach reklamy zewnętrznej.

Kampania edukacyjna przygotowana została we współpracy z Centrum Edukacji Obywatelskiej. Na jej potrzeby opracowano materiały edukacyjne dla dzieci (zakładki, naklejki, plakaty, podkładki pod myszki komputerowe) oraz scenariusze zajęć szkolnych dotyczących Internetu. Od kwietnia do końca czerwca w ramach akcji „Szkoła z klasą” i „Studenci z klasą” wolontariusze prowadzili zajęcia dla uczniów szkół podstawowych i gimnazjów. Zajęcia prowadzili też nauczyciele, którzy po zgłoszeniu się do biura kampanii otrzymywali pocztą scenariusze zajęć i materiały dla dzieci. Elementem kampanii były też konkursy na najciekawsze prace (plakaty i komiksy) dotyczące bezpieczeństwa w Sieci. Wszystkie materiały edukacyjne publikowane są w serwisie internetowym kampanii.

W toku kampanii edukacyjnej rozdystrybuowaliśmy wśród dzieci ok. 70 tys. materiałów edukacyjnych. W zajęciach dotyczących bezpieczeństwa w Sieci udział wzięło ponad 15 000 dzieci z całej Polski.

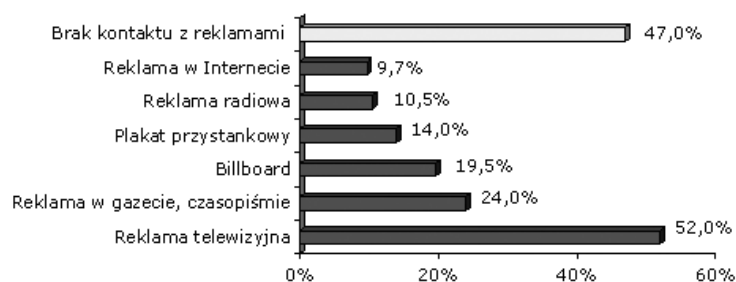
Ocena i widoczność kampanii

Doświadczenia organizatorów kampanii wskazują na duże zainteresowanie realizowanymi działaniami. Od początku kampanii codziennie odbieramy e-maile i telefony od rodziców i nauczycieli zainteresowanych bezpieczeństwem dzieci w Internecie. Otrzymujemy wiele propozycji współpracy do organizacji, firm, instytucji i osób prywatnych. W internetowej księdze gości każdego dnia przybywa kilkadziesiąt wpisów od dzieci i młodzieży.

O zasadność prowadzenia kampanii zapytaliśmy w ankiecie na stronie www.dzieckowsieci.pl. Spośród blisko 8,5 tysiąca respondentów ponad 70% uznało kampanię za odpowiedni i potrzebny sposób przeciwdziałania krzywdzeniu dzieci za pośrednictwem Internetu. Jeszcze lepsza ocena wyłania się z badań opinii na temat kampanii i jej widoczności przeprowadzonych wśród rodziców warszawskich gimnazjalistów.² Ponad 90% respondentów tych badań uznało kampanię za potrzebną (bardzo potrzebna – 74,6%, potrzebna – 16%).

Badania wśród rodziców wskazują również na stosunkowo dużą widoczność prowadzonych działań. Z reklamami społecznymi emitowanymi w ramach kampanii spotkało się 63% badanych. Najczęściej były to: spot telewizyjny (52% wszystkich badanych), reklama zewnętrzna - billboardy, plakaty przystankowe (32%) i reklama prasowa (24%). Ponad trzy czwarte osób, które odnotowały przekazy kampanijne oceniło je pozytywnie.

Widoczność kampanii medialnej "Dziecko w Sieci" (N=123)

Co dalej?

Zgłaszane coraz częściej do fundacyjnych ośrodków pomocowych przypadki wykorzystywania seksualnego dzieci za pośrednictwem Sieci, świadomość skali zagrożeń i pozytywny odbiór kampanii „Dziecko w Sieci” sprawiają, że problematyka krzywdzenia dzieci przy użyciu Internetu na stałe wpisała się w działania Fundacji Dzieci Niczyje. W 2005 roku kontynuować będziemy kampanię „Dziecko w Sieci”. Na styczeń planujemy premierę edukacyjnego projektu internetowego „Sieciaki” (www.sieciaki.pl). Na 6 lutego, wraz z NASK i programem „Interklasa” przygotowujemy obchody Międzynarodowego Dnia Bezpiecznego Internetu. Dalsze działania w zakresie bezpieczeństwa w Internecie prowadzić będziemy w ramach programu UE „Safer Internet”

Łukasz Wojtasik
Fundacja Dzieci Niczyje, koordynator kampanii „Dziecko w Sieci”

1 Raport z badań opublikowany został w nr 5/2003 kwartalnika „Dziecko Krzywdzone” oraz na stronie www.dzieckowsieci.pl.

Kwartalnik **"Dziecko krzywdzone"** adresowany jest do praktyków, pracowników naukowych i studentów zainteresowanych szeroko rozumianą problematyką krzywdzenia dzieci.

Więcej informacji na stronie internetowej Fundacji Dzieci Niczyje - www.fdn.pl